

Výstup spracovaný v rámci projektu z ESF (OP EVS) s názvom: Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti (kód projektu v ITMS 2014+: 314011V576)

realizovaný MV SR, Úradom splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

ODPORÚČANIA
pre implementáciu zákona č.112/2018 Z.z
o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch

Spracovali: PhDr. Elena Kopcová, PhD., Mgr. Marcela Hajtmánková. a kol. ÚSV ROS MV SR

Odporúčania boli vypracované z výsledkov výskumu v uvedenom projekte ako aj nadväzujúcich expertíz a s odvolaním sa na ďalšie zdroje literatúry a výskumov v danej oblasti (Brozmanová Gregorová, Murray Svidroňová, 2020)¹:

V súčasnosti sa ujal **koncept** sociálnych podnikov vo väzbe na **sociálne podniky pracovnej integrácie**, t. j. ako nástroj riešenia otázok zamestnanosti, čo súvisí s najpálčivejším problémom regiónov, ktorým je nezamestnanosť. V koncepte sociálnej ekonomiky sme sa ešte neposunuli tak, aby sme začali riešiť dosahovanie pozitívneho sociálneho dopadu cez poskytovanie služieb alebo tovarov pre skupiny osôb v komunite. Súčasný stav sociálneho podnikania na Slovensku je len v začiatkoch, sociálne podnikanie ešte nie je na Slovensku úplne etablované (legislatívna úprava od mája 2018). Sú vytvorené podmienky pre rozvoj (legislatívne), ale implementačná prax zaostáva, zároveň však prax stále predbieha teóriu, čo súvisí následne aj so vzdelávaním v tejto oblasti. Z pohľadu podnikateľských subjektov, je to skôr vnímané ako „záťaž“, nie ako „česť, že robím spoločensky prospešnú prácu“. Kríza spôsobenú ochorením COVID je na jednej strane vnímaná ako ohrozenie sociálneho podnikania (bude potrebné venovať pozornosť iným veciam), na druhej strane ako šanca pre rozvoj (bude potrebné riešiť nezamestnanosť, sociálne podnikanie môže pomôcť naštartovať ekonomiku).

Regionálne rozdiely na Slovensku v oblasti rozvoja sociálneho podnikania sa prejavujú zvýšeným vznikom sociálnych podnikov najmä v menej rozvinutých regiónoch, kde je vyššia miera nezamestnanosti a menej pracovných príležitostí. Táto skutočnosť súvisí tiež s primárnym vnímaním účelov sociálnych podnikov v oblasti riešenia nezamestnanosti. Pre sociálne podnikanie je charakteristická závislosť od vonkajšieho ekonomického prostredia. Vyplyva to najmä z ekonomického zdravia regiónu, ale súvisí to aj s národným hospodárstvom. Mnohé sociálne podniky môžu mať problém pre to, že kúpna sila miestneho obyvateľstva v znevýhodnených regiónoch je nízka. Nedostatok finančného kapitálu významne bráni zakladaniu, rozvoju a dlhodobému fungovaniu sociálnych podnikov.

Ako **pozitívny aspekt** v sociálnom podnikaní na Slovensku sa v danej štúdii vníma najmä aktuálna legislatívna úprava, t.j. prijatie Zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch v znení neskorších predpisov v roku 2018. Zákon predstavuje „medzník vo vývoji sociálneho podnikania“, legislatíva

¹ Brozmanová Gregorová A. & Murray Svidroňová M.(2020): Analýza o stave sociálneho podnikania na Slovensku. Interreg Europe BRESE - Border Regions in Europe for Social Entrepreneurship.

komplexná a na veľmi dobrej úrovni. Legislatíva vytvára priestor pre rozvoj sociálneho podnikania, nielen v zmysle riešenia problémov zamestnanosti prostredníctvom zakladania sociálnych podnikov, ale aj využitím ďalších nástrojov finančnej pomoci (návratnej aj nenávratnej). Pozitívne je vnímaný národný projekt Inštitút sociálnej ekonomiky, v rámci ktorého vznikli v regiónoch poradenské centrá poskytujúce poradenstvo subjektom sociálnej ekonomiky zadarmo (k jeho fungovaniu sa vyjadríme v ďalšom texte). Ďalším pozitívom je vzdelávanie v tejto oblasti na univerzitnej pôde (Ekonomická univerzita v Bratislave a Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici) a tvorba teoretickej základne pre rozvoj sociálneho podnikania. Sociálna ekonomika sa objavila aj v novom programovom vyhlásení vlády.

Identifikované oblasti, ktoré čelia výzvam, sa dajú rozdeliť do nasledujúcich 5 logických celkov:

1. **Nedostatok informácií ako motivačný prvok smerom k sociálnej ekonomike** a význame sociálneho podnikania pre jednotlivca a spoločnosť (informovanosť, príklady dobrej praxe)
2. **Nedostatočná prepojenosť podnikateľského sektora so znevýhodnenými** a zraniteľnými skupinami na trhu práce prostredníctvom spojujúceho medzičlánku so skúsenosťami - podporovaného zamestnávania (činnosť pracovných psychológov, sociálnych pracovníkov a iných humanitárne zameraných odborníkov so skúsenosťami s cieľovými skupinami zo sociálne znevýhodneného prostredia s cieľom zvyšovať ich zamestnanosť a robiť podporu zamestnávateľom z bežného podnikateľského sektora pri zamestnávaní takýchto špecifických skupín)
3. **Nedostatočná podpora rozvoja ľudského kapitálu sociálneho podniku** ako základného piliera sociálneho podnikania (podpora organizačných kapacít, rozvoj manažérskych zručností, ďalšieho vzdelávania zamestnancov sociálneho podniku atď.)
4. **Nedostatočná implementácia prierezovosti sociálnej ekonomiky do všetkých stratégií** týkajúcich sa zamestnanosti a zamestnávania v SR v rôznych spoločenských aj hospodárskych oblastiach (Záruka mladých, Stratégia pre integráciu Rómov, poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka atď.)
5. **Nedostatočné odstraňovanie bariér v implementácii zákona o sociálnej ekonomike do praxe** (nedostatočne využívaný potenciál aktívnej politiky trhu práce v spolupráci s UPSVRmi, administratívna záťaž, nejednoznačnosť a meniace sa pravidlá registrácie sociálneho podniku, prílišná komplikovanosť investičného národného projektu atď.)

Detailnejší opis a návrhy k jednotlivým oblastiam predkladáme nižšie. Oblasti návrhov môžu slúžiť ako podklad pre ďalšie konzultácie na úrovni MPSVR SR v rámci tvorby efektívnej verejnej politiky v oblasti sociálnej ekonomiky na Slovensku.

1. Nedostatok informácií ako motivačný prvok smerom k sociálnej ekonomike a význame sociálneho podnikania pre jednotlivca a spoločnosť

Verejnosť je stále **nedostatočne informovaná** v tejto oblasti. Pre rozvoj sociálneho podnikania v budúcnosti považujeme za dôležité, aby ľudia pochopili sociálnu ekonomiku a sociálne podnikanie správne. Konkrétne pre Slovensko bude výzvou vyrovnáť sa s negatívnymi skúsenosťami s pilotnými sociálnymi podnikmi z roku 2008, ktoré v minulosti u verejnosti vyvolali averziu voči celému konceptu sociálnych podnikov a štátnej podpory. V súčasnosti sú však pravidlá veľmi prísne a vykladajú sa konzervatívne. Napriek tomu ľudia stále nevedia, čo je to sociálne podnikanie. Štát touto úlohou poveril Inštitút sociálnej ekonomiky ako národný projekt cez IA MPSVR SR, ktoré tento cieľ napĺňa s určitými rezervami.

Odporúčania:

- a) **Vytvorenie komunikačnej stratégie** zameranej na vysvetlenie kontextu sociálnej ekonomiky - čo je sociálna ekonomika a to z viacerých strán, teda na strane bežnej verejnosti, podnikateľov, mimovládneho neziskového sektora, ale aj subjektov verejnej správy – ministerstiev, regionálnej a miestnej samosprávy. Chýba marketing v tejto oblasti, ktorý by mal robiť v tejto oblasti štát. Komunikačná stratégia by mala zahŕňať aj oslovenie potenciálnych podnikateľov v zmysle čo z toho bude mať akú výhodu a zmieniť aj potenciálne riziká ale súbežne s tým návrhy na ich elimináciu alebo zníženie, čo by mohla získať zamestnaním sa v sociálnom podniku znevýhodnená a zraniteľná osoba, čo získa obec alebo nezisková organizácia? Napríklad pre podnikateľa propagovať sociálny podnik ako tieto výhody presne z jeho pohľadu a jeho slovníkom, kampaň prehovárajúca k nemu (čo získa tým, že si založí sociálny podnik, nespoliehať sa na jeho sociálne cítenie ako jediný jeho motív):
- rozšírenie Vašich trhov (vdáka náhradnému plneniu sa dostanete k balíku financií, ktoré firmy musia vynaložiť a môžu to dať práve vám, ak budete registrovaní, ďalej je to zvýhodnenie sociálnych podnikov vo verejných obstarávaníach zo štátnych a verejných inštitúcií)
 - rozvoj nových služieb, na ktoré v súčasnosti nemáte financie - investičné projekty z EU financované pre rozšírenie sociálnych podnikov na zariadenia a tovary (max 100 tisíc EUR dotácia nenávratná)
 - dofinancovanie niektorých Vašich súčasných zamestnancov, ktorí sa ale musia stať "tútormi", inak povedané pracovnými asistentmi znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie, ktorými sú v našom prípade prijímatelia sociálnych služieb, teda títo Vaši súčasní zamestnanci budú dohliadať na výkon práce nových znevýhodnených kolegov so zdravotným postihnutím a štát Vám môže dať na takéhoto prac asistenta cca 1000 EUR mesačne na jeho mzdu, pričom samozrejme že tento zamestnanec má ďalej vykonávať svoju prácu, ktorú robí doteraz, len mu k tomu pribudne tútoring, prac asistencia znevýhodneným
 - kompenzačné príspevky - 75%, 50% a 25% mzdových výdavkov vrátane odvodov a daní zo mzdy pre znevýhodnených a zraniteľných zamestnancov, čo je benefit v každom ohľade.

Nevyhnutné je podložiť komunikačnú stratégiu príkladmi dobrej praxe, ktoré už sú zozbierané a aj propagované prostredníctvom ocenení ako SozialMarie, rozbehni.sa, prípadne **založiť vlastný program ocenení sociálneho podnikania na Slovensku**.

- b) Podporiť projekty **cezhraničnej spolupráce** – v súvislosti s prenosom skúseností príkladov dobrej praxe zo zahraničia. Výhodou sú podobné problémy, geografická blízkosť – niektoré skúsenosti sú ľahšie prenositeľné. V oblasti cezhraničnej spolupráce v rámci konkrétnych sociálnych podnikov identifikovali možnosti rozvoja (napríklad v oblasti poľnohospodárstva v Maďarsku), ale na druhej strane sú bariéry ako odlišná legislatíva, mena a pod. Bez ohľadu na to, cezhraničný prenos skúseností zo sociálneho podnikania je pre rozvoj efektívnej sociálnej ekonomiky na Slovensku nevyhnutný.
- c) Dôležitým hráčom je aj **regionálna samospráva (mikroregióny, MAS, VUC)**, ktorá môže poskytovať poradenstvo v tejto oblasti a podporovať sociálne podnikanie v širšom kontexte (nielen pri riešení nezamestnanosti). Regionálna samospráva je tiež vnímaná ako subjekt, ktorý má najlepšie možnosti pre rozvoj sociálneho podnikania je „najlepší sociálny podnikateľ“. Ako pozitívny príklad uvádzame BBSK. Práve regionálna samospráva ako aj štátna správa má potenciál využitia registrovaných sociálnych podnikov s personálom, ktorý by sa zameril na zber dát, nevyhnutný k výskumom, analýzam a expertízam pre efektívnejšie nastavovanie verejných politík na úrovni štátu, regionálnej samosprávy. Druhým aspektom je sociálny podnik bývania, ku ktorému by mal mať najbližšie ako plnenie svojho záväzku v nariadení vlády práve štát, ale aj regionálna samospráva, teda rozvoj sociálneho bývania by mal byť v prioritnom záujme týchto dvoch typov verejných orgánov, lebo z hľadiska dlhodobej stratégie a rozvojových koncepcií vedia najlepšie nastaviť vzhľadom na znalosť svojho regiónu či demografie štátu reálne akčné plány a prevenciu sociálnych problémov a kríz.
- d) Kľúčovými hráčmi v rozvoji sociálneho podnikania sú **lokálne samosprávy (mestá a obce)**. Lokálna samospráva má viaceré potreby (údržba zelene, zimná údržba, a pod.), ktoré môžu byť uspokojené prostredníctvom sociálnych podnikov (dávať objednávky alebo zakladať vlastné podniky) a pozná „svojich ľudí“. Záleží však na tom, či je samospráva schopná sociálne podnikateľ (odborné aj ľudské kapacity). V ekonomickej časti sociálneho podnikania sú však ako dôležité vnímané aj etablované podnikateľské subjekty. Rozvoj obecných sociálnych podnikov je riešením dlhodobej nezamestnanosti v obci/meste a zároveň cestou k riešeniu aj sociálnych problémov obce/mesta, ak rozumný manažér sociálneho podniku spojí sociálne veci so zamestnávaním znevýhodnených v obci/meste.
- e) **Podporiť záujem zo strany mimovládnych neziskových organizácií, ktoré** majú podiel len 3% zo všetkých registrovaných sociálnych podnikov. V našom výskume sme zaznamenali motiváciu založiť sociálny podnik najmä u mladších neziskových organizácií bez ohľadu na regionálne rozmiestnenie, ktoré pracujú najmä s ľuďmi bez domova, užívateľmi drog a drogovovo závislými osobami, etnickými minoritami, zo sociálne znevýhodneného prostredia, ohrozených rodín, týraných osôb a dlhodobo nezamestnaných. V tejto cieľovej skupine sociálnej ekonomiky je dôležité spomenúť samostatne a špecificky aj sociálne podniky bývania, pretože pomoc ľuďom v núdzi koncepciou "housing first", teda pomôcť naplniť základné životné potreby (bývanie, potom financie prostredníctvom dlhodobo udržateľnej práce) je cestou z chudoby, aj tej medzigeneračnej

ako aj stratégie rozvoja nezávislého život ľudí zo sociálne znevýhodneného prostredia na komunitnej úrovni.

- f) Ujasnenie rozdielov medzi sociálnymi podnikmi a **chránenými dielňami a pracoviskami**, ktorým bolo na Slovensku vytýkané, že ľudia v týchto subjektoch nie sú na otvorenom trhu práce, vidia výzvu v tom, aby chránené dielne boli „preklopené“ na sociálne podniky, čo sa aj v praxi v niektorých prípadoch deje. Najmä u tých, ktoré rozvíjajú nové služby alebo potreby a schopnosti zdravotne znevýhodneného personálu presiahli chránený trh práce a chcú sa aj platovo aj poskytovanými službami či produktami posunúť viac k otvorenému trhu práce. Tieto transformácie chránených dielní na sociálne podniky by sa však nemali diať bezhlavo, pretože stále ostáva skupina znevýhodnených ľudí, ktorí potrebujú chránené pracovné prostredie či už len na určitý čas, alebo dlhodobo. Ľudia s ťažkým zdravotným postihnutím s vysokou mierou podpory a najvyšším stupňom odkázanosti, ktorí v rámci svojho rekonvalescenčného obdobia napr. po úraze sa môžu zotavovať aj prípravou na prácu najskôr v rehabilitačnom centre sociálnej a pracovnej rehabilitácie, prirodzene prejdú do chránenej dielne, odkiaľ po zlepšení prechádzajú do sociálneho podniku alebo priamo na otvorený trh práce. Napriek tomu u niektorých ľudí so zdravotným postihnutím je legitímnou realitou, že ostávajú v chránenej dielni, pretože ich pracovné schopnosti a zdravotný stav im nedovolí posunúť sa ďalej na trhu práce, avšak vždy je pre nich lepšie byť pracovne integrovaní, ako stagnovať a zhoršovať svoj zdravotný stav doma alebo v zariadení sociálnych služieb úplným vylúčením zo spoločnosti. Preto určité percento chránených pracovísk a chránených dielní by malo ostať na trhu práce zachované.

2. Nedostatočná prepojenosť podnikateľského sektora so znevýhodnenými a zraniteľnými skupinami na trhu práce prostredníctvom spojovacieho medzičlánku so skúsenosťami - podporovaného zamestnávania

Bežná verejnosť a samozrejme aj **podnikatelia, nemajú skúsenosť so sociálne znevýhodnenými** skupinami obyvateľstva a ešte stále v tejto súvislosti vládne veľa predsudkov a mýtov v spoločnosti. Na druhej strane, z prieskumov verejnej mienky neziskových organizácií vyplýva ochota zamestnávať takéto skupiny. Tu naráža ale podnikateľ na to, že nevie kde takéto skupiny nájde, ako má urobiť vhodný nábor, následne výber znevýhodnených a zraniteľných zamestnancov, ako ich zaškoliť na prácu, ako riešiť každodenné problémy na pracovisku s touto skupinou zamestnancov, ktorým nikdy nečelil pri bežnom personáli a ako ich dlhodobo udržať v pracovnom pomere bez prípadných konfliktov na pracovisku, s poskytnutím dostatočne motivačného kariérneho postupu atď.

Odporúčania:

- a) **Zefektívniť registráciu sociálneho podniku** - odstránenie byrokracie. Na tieto činnosti boli zriadené *regionálne centrá podpory cez národný projekt* Inštitút sociálnej ekonomiky cez IA MPSVR SR, avšak skúsenosti z praxe hovoria, že nie sú dostatočne pripravené na pomoc nielen pri registrácii (administratívne), ale pri bežných problémoch sociálneho podnikania v praxi (napr. neznalosť postaviť reálny podnikateľský plán potrebný pri registrácii, pretože personál inštitútu nikdy nepodnikal a pod.).
- b) **Spolupracovať s neziskovými organizáciami**, ktoré už majú skúsenosti s cieľovou skupinou znevýhodnených a zraniteľných zamestnancov. Niektoré z nich sú už registrované dávnejšie ako **agentúry podporovaného zamestnávania** (§58 zákona č.5/2004 Z.z), avšak vzhľadom na ich ne-financovanie zo strany štátu od roku 2007 (nebola na to politická vôľa), len zopár z nich reálne fungujú. Mnohé sociálne zamerané neziskové organizácie (poskytovatelia sociálnych služieb - denných, terénnych, ambulantlych, krízovej intervencie na komunitnej úrovni, ale aj zariadení sociálnych služieb v de-inštitucionalizačnom procese transformácie sociálnych služieb) podporované zamestnávanie realizujú, avšak práve kvôli ne-financovaniu tejto nevyhnutnej činnosti v rámci boja proti chudobe klientov zo sociálne znevýhodneného prostredia neboli nikdy motivované sa zaregistrovať ako agentúry podporovaného zamestnávania a ani sa ďalej v tom profilovať a vzdelávať (v praxi sa však už vo veľkej miere úspešne s klientmi fungujú). Hovoríme o podporovanom zamestnávaní prostredníctvom odborného personálu agentúry podporovaného zamestnávania ako pracovných psychológov, sociálnych pracovníkov a iných humanitárne zameraných odborníkov so skúsenosťami s cieľovými skupinami zo sociálne znevýhodneného prostredia s cieľom zvyšovať ich zamestnanosť a robiť podporu zamestnávateľom z bežného podnikateľského sektora pri zamestnávaní takýchto špecifických skupín. Práve v prostredí sociálnej ekonomiky by však mali mať svoje výrazné miesto. Nasledujúce tabuľky predkladajú koncepciu APZ v prostredí sociálnej ekonomiky:

APZ - podporované zamestnávanie (§58 zákona č.5/2004 o službách zamestnanosti)
- PRVÁ STRANA - práca so skupinou znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie

Znevýhodnení uchádzači o zamestnanie (osoby so zdravotným postihnutím, príslušníci MRK atď.)

- Individuálne odborné poradenstvo so znevýhodnenými UoZ (v zameraní nižšie uvedených skupinových tréningov) v štádiu prípravy na prácu, ale aj adaptačnej fázy v zamestnaní
- Skupinové tréningy aktivizácie, motivácie klienta a prípravy na prácu (sociáno-psychologický výcvik)
- Skupinový tréning rozvoja pracovných zručností a profesionálny rozvoj (konkrétne pracovné zameranie, niečo ako "rekondičné" jazdy na obnovu odborných zručností)
- Skupinové rekvalifikácie - získanie nových odborných a profesijných zručností a kvalifikácie (napojenosť na tréningové pracoviská duálneho vzdelávania)
- Skupinové kariérne poradenstvo - motivácia k ďalšiemu vzdelávaniu
- Skupinové poradenstvá Založenia registrovaných sociálnych podnikov (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti)

Stredné odborné školy a špeciálne školy

- Prepojenosť duálneho vzdelávania
- Skupinové kariérne poradenstvo - motivácia k ďalšiemu a celoživotnému vzdelávaniu
- Skupinové poradenstvá Založenia registrovaných sociálnych podnikov (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti)

IA MPSVR SR - NP Inštitút sociálnej ekonomiky - regionálne centrá

- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá Založenia registrovaných sociálnych podnikov (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti)
- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá pre už existujúce sociálne podniky na pomoc udržania a ďalšieho rozvoja sociálnej ekonomiky

IA MPSVR SR - Komunitné centrá, terénna soc práca, De-inštitucionalizácia + Úrad Splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity

- Individuálne odborné poradenstvo s evidovanými znevýhodnenými UoZ a referentmi UPSVR (v zameraní nižšie uvedených skupinových tréningov)
- Skupinové tréningy aktivizácie, motivácie klienta a prípravy na prácu (sociáno-psychologický výcvik)
- Skupinový tréning rozvoja pracovných zručností a profesionálny rozvoj (konkrétne pracovné zameranie, niečo ako "rekondičné" jazdy na obnovu odborných zručností)
- Skupinové rekvalifikácie - získanie nových odborných a profesijných zručností a kvalifikácie (napojenosť na tréningové pracoviská duálneho vzdelávania)
- Skupinové kariérne poradenstvo - motivácia k ďalšiemu vzdelávaniu
- Skupinové poradenstvá Založenia registrovaných sociálnych podnikov (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti)

UPSVR - odbor služieb zamestnanosti

- Individuálne odborné poradenstvo s evidovanými znevýhodnenými UoZ a referentmi UPSVR (v zameraní nižšie uvedených skupinových tréningov) v štádiu prípravy na prácu aj v čase adaptačnej fázy na novom pracovisku
- Skupinové tréningy aktivizácie, motivácie klienta a prípravy na prácu (sociáno-psychologický výcvik)
- Skupinový tréning rozvoja pracovných zručností a profesionálny rozvoj (konkrétne pracovné zameranie, niečo ako "rekondičné" jazdy na obnovu odborných zručností)
- Skupinové rekvalifikácie - získanie nových odborných a profesijných zručností a kvalifikácie (napojenosť na tréningové pracoviská duálneho vzdelávania)
- Skupinové kariérne poradenstvo - motivácia k ďalšiemu vzdelávaniu
- Skupinové poradenstvá Založenia registrovaných sociálnych podnikov (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti)

APZ - podporované zamestnávanie (§58 zákona č.5/2004 o službách zamestnanosti)
- DRUHÁ STRANA - práca so zamestnávateľmi na chránenom, medzitru a otvorenom trhu práce

Zamestnávateľa na chránenom trhu práce (Chránené dielne a chránené pracoviská)

- Analýza prechodu chráneného pracoviska/ chránených dielní na registrovaný sociálny podnik - ekonomická, sociálna, produktová, SWOT
- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá Založenia registrovaných sociálnych podnikov (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti)
- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá pre už existujúce sociálne podniky na pomoc udržania a ďalšieho rozvoja sociálnej ekonomiky

Potenciálni zamestnávateľa - samosprávy (obce ako zriaďovateľ sociálnych služieb a prevádzkovateľ služieb zamestnanosti)

- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá Založenia registrovaných sociálnych podnikov (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti)
- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá pre už existujúce sociálne podniky na pomoc udržania a ďalšieho rozvoja sociálnej ekonomiky
- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá Založenia Sociálnych podnikov bývania (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti + nastavenie štátnej sociálnej politiky na prevádzku ako podpora samostatného bývania, denných centier, rehabilitačného strediska, komunitného centra atď. v zmysle zákona 448/2008 o sociálnych službách)
- Individuálne a skupinové odborné poradenstvá pre existujúce sociálne podniky bývania na pomoc udržania a ďalšieho rozvoja sociálneho podniku bývania v nadväznosti na IROP a RIUS a EŠIF podporu rozvoja komunitných služieb

Potenciálni zamestnávateľa - VÚC (ako zriaďovateľ sociálnych služieb)

- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá Založenia Sociálnych podnikov bývania (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti + nastavenie štátnej sociálnej politiky na prevádzku ako podpora samostatného bývania, denných centier, rehabilitačného strediska, komunitného centra atď. v zmysle zákona 448/2008 o sociálnych službách)
- Individuálne a skupinové odborné poradenstvá pre existujúce sociálne podniky bývania na pomoc udržania a ďalšieho rozvoja sociálneho podniku bývania v nadväznosti na IROP a RIUS a EŠIF podporu rozvoja komunitných služieb

Potenciálni zamestnávateľa - neštátne a štátne zariadenia sociálnych služieb (KC, NDC, DSS, ŠpecZariadenia, Zariadenia podporovaného bývania, Integrované centrá, Rehabilitačné centrá atď.) a výkonu opatrení sociálno-právnej ochrany detí, centrá pre deti a rodiny

- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá Založenia registrovaných sociálnych podnikov (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti)
- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá pre už existujúce sociálne podniky na pomoc udržania a ďalšieho rozvoja sociálnej ekonomiky
- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá Založenia Sociálnych podnikov bývania (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti + nastavenie štátnej sociálnej politiky na prevádzku ako podpora samostatného bývania, denných centier, rehabilitačného strediska, komunitného centra atď. v zmysle zákona 448/2008 o sociálnych službách)
- Individuálne a skupinové odborné poradenstvá pre existujúce sociálne podniky bývania na pomoc udržania a ďalšieho rozvoja sociálneho podniku bývania v nadväznosti na IROP a RIUS a EŠIF podporu rozvoja komunitných služieb

Zamestnávateľa - na otvorenom trhu práce

- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá Založenia registrovaných sociálnych podnikov (business plán, poradenstvo pri začatí podnikania, bod zlomu, štúdia realizovateľnosti)
- Individuálne aj skupinové odborné poradenstvá pre už existujúce sociálne podniky na pomoc udržania a ďalšieho rozvoja sociálnej ekonomiky

3. Nedostatočná podpora rozvoja ľudského kapitálu sociálneho podniku ako základného piliera sociálneho podnikania

Poradenské centrá na regionálnej úrovni sú dôležitým prvkom sociálnej ekonomiky. IA MPSVR SR prostredníctvom NP Inštitútu sociálnej ekonomiky (socialnaekonomika.sk) sa snaží motivovať a zakladať nové sociálne podniky v regiónoch Slovenska. Ale túto úlohu môžu zohrávať aj iné subjekty (mimovládne organizácie).

Odporúčania:

- a) **Sprehľadniť systém financovania príspevkov** – s ohľadom na to, že registrácia (na úrovni MPSVR SR) je následne úzko naviazaná na žiadosti o financovanie sociálneho podniku - najčastejšie doteraz využívané kompenzačné príspevky integračnému sociálnemu podniku v zmysle §53g zákona č. 5/2004 Z.z. (na úrovni príslušného UPSVRu), prípadne financovaniu investičného zámeru (na úrovni Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny). Pre bežného podnikateľa je toto veľmi neprehľadný systém 3 vzájomne samostatných, neprepojených a často sa, pre nezainteresovanú verejnosť, môžu javiť, že vzájomne nekooperujú. Bolo by logické to zjednotiť.
- Na základe skúseností z praxe by sme navrhovali, aby registrácia vždy prebiehala na úrovni MPSVR SR s celkovou ďalšou legislatívnou a metodickou podporou pre UPSVRy na okresných úrovniach, kde by sa vyčlenil pracovník (prípadne 2-3, podľa rastu počtu registrovaných podnikov v okrese) UPSVRu ako samostatný odborný poradca pre sociálnu ekonomiku a robil by poradenstvo k registrácii v spolupráci so zástupcom agentúry podporovaného zamestnávania v regióne. Zároveň by záujemca dostal informácie o financovaní rôznych aktivít sociálneho podniku s najlepším prehľadom ďalších možných aktívnych opatrení trhu práce, ktoré môže podnikateľ pri jeho individuálnom špecifickom zameraní podniku a zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb vhodne využiť, aby nedochádzalo zbytočne k plytvaniu personálnych aj finančných zdrojov. Pracovník UPSVRu by mal pravidelne realizovať regionálne informačné stretnutia sociálnych podnikov, chránených dielní, ale aj iných kľúčových zamestnávateľov v regióne, špeciálne osloviť a motivovať aj obce a mestá, VUC, MAS, neziskové mimovládne organizácie, ako aj vytypovanú skupinu z evidovaných uchádzačov o zamestnanie (schopných založiť malý registrovaný sociálny podnik), aby ich nielen metodicky viedol, informoval o novinkách a ďalších možnostiach, ale aj sieťoval a tým multiplikoval pomoc a podporu sociálnej ekonomike v regióne.
- b) **Poskytovať vzdelávanie v oblasti sociálneho podnikania** aj širšie o sektore sociálnej ekonomiky na univerzitách, ale aj na stredných školách, v mimovládnom sektore. Noví sociálni podnikatelia do tohto sektora často vstupujú bez príslušného vzdelania a podnikateľských skúseností, čo sa odráža na úrovni ich podnikateľských plánov a modelov, ale aj na riadení, plánovaní, marketingu a komunikácii, písaní grantových žiadostí a príprave projektov. Neorientujú sa v legislatíve upravujúcej fungovanie sociálnych podnikov, nevedia, ako zamestnať znevýhodnených uchádzačov, nevedia, aké finančné nástroje majú k dispozícii a nevyznajú sa vo verejnom obstarávaní. Chýbajú ľudské kapacity v oblasti sociálneho podnikania – ľudia, ktorí by sa rozumeli sociálnemu podnikaniu a vedeli ho podporiť, propagovať, aj sociálne podniky rozvíjať, ale v niektorých prípadoch aj ľudia, ktorí by boli ochotní v sociálnych podnikoch pracovať. V tomto kontexte absentuje komplexné vzdelávanie v oblasti sociálneho podnikania a aj táto sféra je len v začiatkoch.

- c) **Spracovať zrozumiteľné manuály a metodiky** pre subjekty, ktoré chcú začať so sociálnym podnikaním. Následne v rámci ďalšieho vzdelávania metodiky a rady pre udržateľnosť sociálnych podnikov, pre efektívny manažment sociálneho podniku, pre rozvoj ďalších činností, pre sociálne inovácie atď. Príkladom je Akadémia sociálnej ekonomiky z Nadácie Green Foundation a Slovenskej sporiteľne, ktorá búra hranice medzi podnikaním a verejnoprospešnými organizáciami.
- d) Zaviesť **praktické vzdelávacie programy, ale aj študijné programy v rámci vyššieho vzdelávania** – tým sa zvýši úspešnosť zakladaných sociálnych podnikov. Podnikateľské zručnosti ako napr. cenotvorba alebo marketing by mohli vyučovať aj inkubátory a školiace centrá. Zabúdať však netreba ani na ďalšie zručnosti ako efektívna práca s dobrovoľníkmi, pretože práve na dobrovoľníctve mnohé sociálne podniky stoja, najmä ak nie sú registrované podľa zákona o SEaSP. Sociálne podnikanie by sa tiež malo vyučovať na stredných školách a univerzitách. Implementáciu programov by mohli zabezpečiť zdroje z EŠIF, a to v oblasti neformálneho vzdelávania zameraného na posilnenie zručností potrebných na realizáciu sociálneho podnikania ako aj zavedenie tréningových sociálnych podnikov pre mladých ľudí do 29 rokov.

4. Nedostatočná implementácia prierezovosti sociálnej ekonomiky do všetkých stratégií akokoľvek sa týkajúcich zamestnanosti a zamestnávania v SR v rôznych spoločenských aj hospodárskych oblastiach

Implementovať výhodnosť sociálnej ekonomiky do všetkých stratégií týkajúcich sa zamestnanosti a zamestnávania pre rôznorodé cieľové skupiny by malo byť zámerom stratégií rozvoja sociálnej ekonomiky do najbližšieho obdobia, pretože práve teraz sa tvoria nové stratégie a koncepcie pre viaceré oblasti verejných politík.

Obrovskou výzvou je nie vždy dobre fungujúca **medzirezortná komunikácia**. Ministerstvá (okrem ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny) nereflektujú zákon o sociálnej ekonomike a sociálnom podnikaní.

Úrad vlády splnomocnenkyne pre rómske komunity pripravuje Stratégiu pre **integráciu Rómov**.

Záruka mladých a podpora vstupu znevýhodnenej mládeže na trh práce je horizontálnou prioritou vo viacerých legislatívnych oblastiach na Slovensku.

Odporúčania:

- a) **Sfunkčniť medzirezortnú pracovnú skupinu**, ktorá bude sledovať rôzne stratégie a strategické rámce v rezortoch, kde sa rieši zamestnanosť:
 - **Perspektívne oblasti v sociálnom podnikaní do budúcnosti** vnímame podnikanie v oblasti poľnohospodárstva (bio poľnohospodárstvo), podpora lokálnej produkcie, potravinovej sebestačnosti, lokálne služby a lokálne tradičné výrobky (tieto služby alebo tovary ale pre podnikateľský sektor nie sú zaujímavé a štát ich nechce riešiť), ochrana životného prostredia a rozvoj inovácií atď.
 - V oblasti tohto odporúčania je potrebné dôkladne sa pripraviť a nastaviť **výzvy z rôznych rezortov na podporu sociálneho podnikania** zamerané najmä na investičnú pomoc, ktorá by rozbehla dlhodobú tradíciu a seba-určujúci rozvoj sociálnej ekonomiky ako voľnej ruky trhu na Slovensku.
- b) **Zriadenie samostatného odboru podpory a pomoci rozvoja sociálnej ekonomiky** - v súvislosti s novým nastavením euro obdobia a rôznych vládnych koncepcií rozvoja hospodárstva a spoločnosti by bolo vhodné, aby sa aj na úrovni riadiacich orgánov pre EU fondy zriadilo spomínané oddelenie – ako národné kompetenčné centrum rozvoja sociálnych inovácií, ktoré by mapovalo a analyzovalo potreby rôznych komunít a regiónov v rámci sociálnych problémov a hľadalo riešenia prostredníctvom rozvoja sociálnej ekonomiky v danej komunite, regióne. Pomáhalo by nielen vzniku nových sociálnych podnikov práce či bývania (špecificky však zameraných na sociálne inovácie, teda inovatívne riešenia najvypuklejších sociálnych problémov v komunite, regióne, následne pilotné odskúšanie tejto inovácie predtým, ako sa celoplošne zavedie do praxe a bude následne financovaná z bežných schém financovania sociálnych podnikov prostredníctvom UPSVRov), ale aj viedlo tieto podniky metodicky, partnersky a finančne. Napr. aj administratívnu záťaž pre mnohé sociálne podniky by mohlo toto regionálne centrum robiť tak, aby pripravovalo dokumentáciu a podklady, pomoc pri písaní projektov z EU fondov pre prijímateľov, v tomto prípade aj novo-vznikajúce subjekty sociálnej ekonomiky.

5. Nedostatočné odstraňovanie bariér v implementácii zákona o sociálnej ekonomike do praxe

Hlavným problémom ostáva, že pri:

- o nejednoznačnosti a meniacich sa **pravidlá registrácie sociálneho podniku** spolu s administratívnou záťažou,
- o momentálnom **finančnom nastavení** (kompenzačné príspevky sociálnemu podniku § 53g zákona o 5/2004 Z.z o kompenzačných príspevkoch sociálnemu podniku najmä na mzdy znevýhodneným a zraniteľným osobám, prípadne ich pracovným asistentom § 59 zákona č.5/2004 Z.z.) ako aj jeho nejasnosti a nedostatočnej špecifikácii podmienok napr. pre príspevok dodatočných nákladov sociálneho podniku,
- o prílišnej komplikovanosti nastaveného nového **investičného projektu** z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, vyňatie BSK ako aj nemožnosť uchádzať sa oň pre konateľov a majiteľov s viacerými firmami (bez zámeru porušovať zákaz obchodovania so zainteresovanou osobou),
- o Obmedzením **schémou de minimis** a už od roku 2017 dlhodobým zaoberaním sa tým, ako by sa dala na sociálne podnikanie výnimka zo schémy de minimis, ale bezúspešne doteraz (teda obmedzenosť financovania malého sociálneho podniku do výšky 200 tisíc EUR do 3 rokov, pričom väčšina sociálnych podnikov na Slovensku je a aj predpokladá sa, že budú, malé sociálne podniky),
- o Stále **nefunkčnými podpornými mechanizmami** sociálnej ekonomiky (nejednoznačné pochopenie a výklad daňového zvýhodnenia sociálneho podniku, nefunkčnosť verejného obstarávania so sociálnym komponentom v praxi, nedoriešené využívanie servisných poukážok ako cenina bez daňového zvýhodnenia atď.)

Pre bežného podnikateľa sociálne podnikanie nie je motivačné. V podstate jedinou výhodou pre podnikateľa je, že bude mať uhradené mzdy znevýhodneného zamestnanca, ale prakticky má ešte s ním navyše veľa práce, pretože ho musí zaškoliť, nepodáva mu taký výkon ako ostatní zamestnanci bez obmedzenia a teda vynakladá ešte množstvo energie ako aj finančných nákladov na ďalší personál, ktorý sa znevýhodneným zamestnancom ako aj administratívnej záťaži sociálneho podniku musia venovať a tento náklad ďaleko prevyšuje finančný príjem z príspevkov štátu na jeho sociálne podnikanie. Vyriešením vyššie zmienených podmienok by sa tento nedostatok motivácie odstránil.

Odporúčanie:

- a) v rámci **expertnej pracovnej skupiny na MPSVR SR** navrhujeme spojiť viaceré strešné asociácie sociálnej ekonomiky, ktoré zbierajú problémy v praxi v mene sociálnych podnikov, tiež zástupcov APZ, zástupcov neziskových organizácií (najmä sociálne zameraných, poskytovateľov sociálnych služieb) pri príprave novelizácie zákona ako aj ďalších pracovných stretnutí na jeho implementáciu.